

POIKKEUKSELLISEN TAPAHTUMAN TUTKINNAN ALOITTAMINEN JA TUTKINTARYHMÄN ASETTAMINEN

Poikkeuksellinen tapahtuma

Helsingin kaupunkiin on kohdistunut poikkeuksellisen laaja tietomurto, joka tuli kaupungin tietoon 30.4.2024. Tietomurto koskee alustavan arvion mukaan noin 150 000 oppijaa ja heidän huoltajiaan sekä kaupungin noin 38 000 työntekijää. Murretulla verkkolevyllä on ollut talletettuna henkilötunnuksia, osoitteita, tietoja äidinkielestä, kansalaisuudesta ja uskontokunnasta useiden vuosien ajalta. Helsingin kaupungin omien päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lisäksi tietomurron tekijä on saanut asiakastietoja mahdollisesti muista päiväkodeista ja kouluista. Kyseessä on mitä ilmeisimmin laajin koskaan Suomen kuntasektoriin kohdistunut tietomurto.

Poikkeuksellista tapahtumaa koskevan tutkinnan aloittaminen ja tutkintaryhmän asettaminen

Poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnasta säädetään turvallisuustutkintalaissa (525/2011). Lain 1 §:n mukaan turvallisuustutkinnan tarkoituksena on yleisen turvallisuuden lisääminen, onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäiseminen sekä onnettomuuksista aiheutuvien vahinkojen torjuminen. Turvallisuustutkintaa ei tehdä oikeudellisen vastuun kohdentamiseksi.

Turvallisuustutkintalain 2 §:n 4 momentissa säädetään, että lain mukaan voidaan tutkia myös sen 5 luvussa tarkoitettu poikkeuksellinen tapahtuma. Turvallisuustutkintalain 3 §:n mukaan poikkeuksellisen tapahtuman tutkintaan sovelletaan, mitä laissa säädetään onnettomuuden tutkinnasta, jollei laissa toisin säädetä.

Poikkeuksellisella tapahtumalla tarkoitetaan lain 5 luvun 31 §:n mukaan sellaista erittäin vakavaa kuolemaan johtanutta taikka yhteiskunnan perustoimintoja uhannutta tai vakavasti vaurioittanutta tapahtumaa, joka ei ole onnettomuus.

Turvallisuustutkintalakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 204/2010 vp, s. 51) todetaan, että poikkeuksellisena tapahtumana voisi tulla tutkittavaksi sellainen luonteeltaan vakava tapahtuma, joka on

johtanut ihmishengen menetykseen taikka joka on muutoin esimerkiksi toteutustavaltaan tai seurauksiltaan sellainen, että se on omiaan järkyttämään vakavalla tavalla kansalaisten turvallisuuden tunnetta tai yhteiskuntajärjestystä. Myös esimerkiksi yhteiskunnan perustoimintoja uhanneet tai vakavasti vaurioittaneet tapahtumat voisivat tulla tutkittavaksi poikkeuksellisenä tapahtumana. Perustelujen mukaan tutkinta voitaisiin tehdä vain turvallisuustutkinnan tavoitteiden toteuttamiseksi eli vastaavien tapahtumien ennaltaehkäisemiseksi.

Turvallisuustutkintalain 32 §:n mukaan poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnan aloittamisesta päättää valtioneuvosto. Valtioneuvosto voi asettaa tapahtuman tutkintaa varten Onnettomuustutkintakeskuksen yhteyteen tutkintaryhmän. Tutkintaryhmä suorittaa tehtävänsä itsenäisesti ja riippumattomasti.

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 3 §:n 19 kohdan mukaan asian käsittelee ja ratkaisee valtioneuvosto yleisistunnossa.

Poikkeuksellisen tapahtuman tutkinta

Turvallisuustutkintalain 5 §:n 1 momentin mukaan turvallisuustutkinnassa selvitetään tapahtumien kulku, syyt ja seuraukset sekä tehdyt pelastustoimet ja viranomaisten toiminta. Poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnassa voidaan edellä mainitun lisäksi selvittää lain 33 §:n mukaan tapahtuman aiheuttajaan liittyviä seikkoja siinä määrin kuin se on välttämätöntä vastaavankaltaisten tapahtumien ennaltaehkäisemiseksi tarvittavan tiedon hankkimiseksi.

Helsingin kaupunkiin kohdistunutta tietomurtoa voidaan pitää erittäin vakavana yhteiskunnan turvallisuutta horjuttaneena tapahtumana. Tietomurto on olemassa olevan tilannekuvan perusteella osoittautunut poikkeuksellisen laajaksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Se on kohdistunut arkaluonteiseen ja myös salassa pidettävään tietoon.

Aiemmin ei ole poikkeuksellisenä tapahtumana tutkittu kyber- tai tietomurtoihin liittyviä vastaavia tapahtumia. Nyt ehdotettavan tutkinnan avulla voidaan tuottaa tietoa siitä, miten yhteiskunta voi nykyistä paremmin varautua vastaaviin tilanteisiin. Tutkinnassa selvitetään välittömiä ja välillisiä seikkoja tapahtumien taustalla. Lisäksi selvitetään, miten turvallisuus oli pyritty varmistamaan, mitkä olivat eri organisaatioiden ja viranomaisten roolit tietoturvan varmistamisessa, miten johtamis-, valvonta- ja tarkastustoiminta oli otettu huomioon sekä toteutettu sekä millä tavalla sisäinen ja ulkoinen viestintä toteutui ja tietomurron kohteiden jälkihuolto toteutui. Poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnalla on mahdollista tuottaa merkittävää turvallisuustietoa yhteiskunnan turvallisuuden varmistamiseksi.

Ehdotus tutkintaryhmän kokoonpanoksi

Tutkintaryhmästä säädetään turvallisuustutkintalain 13 §:ssä.
Tutkintaryhmässä tulee olla tarpeellinen määrä jäseniä, joilla on riittävä asiantuntemus tutkinnan kannalta keskeisiltä aloilta.

Tutkintaryhmän jäsenen esteellisyydestä tutkinnassa on voimassa, mitä hallintolain (434/2003) 28 §:n 1 momentin 4-7 kohdassa säädetään.
Tutkintaryhmän jäsenen muista esteellisyyssperusteista säädetään turvallisuustutkintalain 14 §:ssä.

Tutkintaryhmän jäsenet edustavat tutkinnassa omaa asiantuntemustaan, eivät taustaorganisaatiotaan. Turvallisuustutkintalain 32 §:n 2 momentin mukaan tutkintaryhmä suorittaa tehtävänsä itsenäisesti ja riippumattomasti.

Tutkintaryhmän kokoonpanoksi ehdotetaan seuraavaa:

Tutkintaryhmän johtaja:
johtava tutkija Hanna Tiirinki, Onnettomuustutkintakeskus

Jäsenet:
johtava tutkija, DI Kimmo Rousku, DVV
tietoturva-asiantuntija, DI Petteri Järvinen
lehtori, KTT, PsM Petri Koistinen, XAMK
johtaja, DI Tomi Lounema, Erillisverkot Oy
pelastuspäällikkö, HTM, insinööri Ville-Petteri Pulkkinen
tietokirjailija, kriisiviestinnän asiantuntija, BBA, Master of Arts Lilly Korpiola

Esityksessä on huomioitu tutkintaryhmän laaja-alainen asiantuntemus.

Tutkinnan arvioitu kesto on 9-12 kuukautta tutkimusryhmän asettamisesta.

Tutkinnan kustannusarvio on 150 000 euroa, josta 40 000 euroa rahoitetaan talousarvion momentilta 25.01.03 Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot ja 110 000 euroa momentilta 25.01.20 Erityismenot (arviomääräraha). Kustannukset jakautuvat vuosille 2024 ja 2025.

Tutkintaselostus

Turvallisuustutkintalain 35 §:n mukaan tutkintaryhmä laatii poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnasta tutkintaselostuksen, joka annetaan valtioneuvostolle.

Tutkintaselostus on julkinen ja sisältää selostuksen poikkeuksellisen tapahtuman kulusta, siihen johtaneista tekijöistä ja sen seurauksista sekä asianomaisille viranomaisille ja muille toimijoille osoitetut turvallisuussuositukset sellaisiksi toimenpiteiksi, jotka ovat tarpeen yleisen turvallisuuden edistämiseksi, vastaavien uusien tapahtumien ehkäisemiseksi, vahinkojen torjumiseksi sekä pelastus- ja muiden viranomaisten toiminnan tehostamiseksi. Tutkintaselostukseen ei sisällytetä tietoja poikkeukselliseen tapahtumaan osallisten tai tutkinnassa kuullun yksityishenkilön henkilöllisyydestä. (Turvallisuustutkintal 27 §)

Turvallisuustutkintalain 29 §:n mukaan tutkinta päättyy, kun tutkintaselostus julkaistaan.

Turvallisuustutkintalain 30 §:n mukaan Onnettomuustutkintakeskus seuraa tutkintaselostuksessa annettujen turvallisuussuositusten toteutumista. Viranomaisen ja muun toimijan on Onnettomuustutkintakeskuksen pyynnöstä annettava selvitys toimenpiteistä, joihin se on ryhtynyt sille osoitetun turvallisuussuosituksen johdosta.

Eesitys

Ehdotetaan, että valtioneuvosto päättää aloittaa Helsingin kaupunkiin kohdistunutta, 30.4.2024 esiin tullutta tietomurtoa koskevan poikkeuksellisen tapahtuman tutkinnan ja asettaa tutkintaryhmän tapahtuman tutkintaa varten.